

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI
RAHBARLARINING KOGNITIV QOBILIYATLARINI
RIVOJLANTIRISH**

Ravshanova Nargiza Norboevna

Nizomiy nomidagi TDPU "Maktabgacha ta'lim
texnologiyasi" kafedrası pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent

Nuraliyeva Rahbaroy Ravshanbek qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika
universiteti magistranti

Anotatsiya. Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarini kongutiv kompentlikni shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha, rahbar pedagogning nutq madaniyati ta'lim jarayonini boshqarish, keng ko'lamli ta'lim-tarbiya faoliyatini amalga oshirish, rahbarlikka tayyorlash to'g'risida ko'rsatmalari berilgan.

Kalit so'zlar: kongutiv, kompetensiya, kompetentlik, umumiy, maxsus, metodik, ijtimoiy, nazariy, shaxsiy, bilim, ko'nikma, rivojlanish.

Аннотация. В статье даны рекомендации руководителям дошкольных образовательных организаций по формированию и развитию конъюнктурной компетентности, руководителю-педагогу по управлению образовательным процессом культуры речи, осуществлению широкомасштабной учебно-воспитательной деятельности, подготовке к руководству.

Ключевые слова: конъюнктура, компетентность, компетентность, общая, специальная, методическая, социальная, теоретическая, личностная, знания, умения, развитие.

Annotation. Annotation. The article provides recommendations to the heads of preschool educational organizations on the formation and development of market competence, to the head teacher on the management of the educational process of speech culture, the implementation of large-scale educational activities, preparation for leadership.

Keywords. design, competence, competence, general, special, methodological, social, theoretical, personal, knowledge, skills, development.

Hozirgi zamonda maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining kognitiv kompetentligini metodikasini nazariy asoslashda mazmun mohiyatiga etibor qaratish tushunchalarining nisbati yo'nalishidagi muammolar eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Bularning ichida ko'proq yo'nalishi Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining faoliyati pedagogik faoliyatdan iborat bo'ladi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining kognitiv kompetentligini rivojlantirishda, maktabgacha ta'lim sohasi uzluksiz ta'lim tizimining dastlabki bo'g'i'ni bo'lishi bilan birga keyingi ta'lim tizimida, rahbarlikka tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda bu ta'lim sohasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilishi bejiz emas.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari, qoida tariqasida, boshqaruv qarorlarini qabul qilish vositasi sifatida ko'rib chiqiladi va rahbarning vazifasi tashkilot faoliyatining yakuniy natijasi uchun javobgar bo'lishdir, ammo shu bilan birga menejerga muayyan vaziyatlarda qanday harakat qilish kerakligi va qanday qarorlar qabul qilish kerakligi haqida gapirilmaydi. Shunday qilib, menejment sohasidagi tadqiqotlar menejerning boshqaruv qobiliyatlari va boshqaruv jarayonining samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlikni topish zarurligini ta'kidlaydi. Faqat shu tarzda, guruh a'zolari bilan professional muloqot qilish ko'nikmalariga ega bo'lgan vakolatli, obro'li rahbar unda qulay psixologik iqlim yaratadi va xodimlarni tashkiliy maqsadlarni amalga oshirish uchun birlashtiradi, shu bilan birga jamoaning samaradorligini oshiradi.

Boshqaruv faoliyati mazmuni, talablari va yo'nalishlarini takomillashtirib borishni rahbar xodimlarni kasbiy faoliyatga tayorlashda kognitiv va kompetensiyaviy yondashuvlar talab etmoqda. Shunga ko'ra, raqobatbardosh va malakali rahbar xodimlarni tayorlashda xamda malakasini oshirishda bilimlarini amalyotda qo'llash katta axamyat kasb etadi. jamiyat rivojining turli soxalariga Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining kognitiv kompetentligini rivojlantirishni didaktiv tizimini takomollashtirishga aloxida etibor qaratilmoqda. Ayniqsa bo'lajak rahbarlarni pedagogik-psixologik xususiyatlari rivojlantirish turli axborotlashtirish

sharoyitida ularni masofaviy talimni samarali tashkil etish malakasini tarkip toptirish muhim axamyat kasb etadi. Shuningden maktabgacha talim tashkiloti rahbarining kognitiv kompetentligini oshirishda o'z dolzarbligini saqlab qoladi.

Jon Raven kompetentsiyani ma'lum bir fan sohasidagi muayyan harakatni samarali bajarish uchun zarur bo'lgan o'ziga xos qobiliyat sifatida belgilaydi va shu jumladan yuqori ixtisoslashgan bilimlar, maxsus fan ko'nikmalari, fikrlash usullari, shuningdek ularning harakatlari uchun javobgarlikni tushuniladi.

"Kompetentlik" tushunchasi bilan bir qatorda "kompetensiya" tushunchasi ham qo'llaniladi, u ham turli manbalarda o'zgaruvchan tavsifga ega.

D. I. Ushakov tomonidan tahrirlangan izohli lug'atda kompetensiya va kompetentsiya tushunchalari o'rtasidagi farqlar ko'rinadi: "kompetensiya - xabardorlik, vakolat; kompetentsiya - bu shaxs vakolat, bilim, tajriba, vakolat doirasiga ega bo'lgan masalalar, hodisalar doirasi".

Evropa kengashi a'zolari kompetentsiyani asosiy beshta guruhlariga bo'ldi:

Mas'uliyatni o'z zimmasiga olish, birgalikda qaror qabul qilishda ishtirok etish, nizolarni zo'ravonliksiz tartibga solish, demokratik institutlarning faoliyati va rivojlanishida ishtirok etish qobiliyati bilan bog'liq siyosiy va ijtimoiy vakolatlar.

Ko'p madaniyatli jamiyatda yashash bilan bog'liq vakolatlar. Irqchilik yoki ksenofobiyaning paydo bo'lishiga, murosasizlik iqlimining tarqalishiga yo'l qo'ymaslik uchun ta'lim yoshlarni madaniyatlararo kompetentsiyalar bilan "qurollantirishi" kerak, masalan, farqlarni tushunish, bir-birlarini hurmat qilish, boshqa madaniyatlar, tillar va dinlarning boshqa odamlari bilan yashash qobiliyati.

Ijtimoiy hayotda muhim bo'lgan og'zaki va yozma muloqotga egalikni belgilaydigan vakolatlar, ularga ega bo'lmaganlar jamiyatdan ajralib qolish xavfi ostida. Xuddi shu aloqa guruhiga tobora ortib borayotgan ma'noga ega bo'lgan bir nechta tillarni bilish kiradi.

Axborot jamiyatining paydo bo'lishi bilan bog'liq vakolatlar. Yangi texnologiyalarga ega bo'lish, ulardan foydalanish, ularning kuchi va zaifligini

tushunish ommaviy axborot vositalari kanallari va reklama orqali tarqatiladigan ma'lumotlarga (mualliflar tomonidan ta'kidlangan) tanqidiy munosabat qobiliyati.

Kasbiy, shuningdek shaxsiy va ijtimoiy hayotda uzluksiz tayyorgarlikning asosi sifatida butun hayotni o'rganish qobiliyati va istagini amalga oshiradigan vakolatlar. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining kongnitiv qobiliyatlarini rivojlantirishdan maqsad :

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sog'lom muhit yaratish;

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ish samaradorligi oshirish;

Xodimlar bilan o'zaro muloqotga kirishishda rahbarlik qobiliyatlari orqali yondoshish;

Ushbu qarama-qarshilikni hal qilish zarurligini hisobga olgan holda, pedagoglarni malaka oshirish kurslari sharoitida andragogik o'qitish texnologiyasi yordamida maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining kasbiy malakasini oshirishga yordam beradigan pedagogik sharoitlar qanday? Ushbu muammoni hal qilish tadqiqotning maqsadini tashkil etdi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining malakasini oshirish jarayoni, uning predmeti esa maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining malaka oshirish kurslarida kasbiy malakasini oshirishga yordam beradigan pedagogik shartlardir.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining kongnitiv qobiliyatlarini rivojlantirish vazifalari:

1. Ta'lim sharoitida maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarlarining kasbiy malakasini rivojlantirish jarayonining mohiyati va mazmunini aniqlashtirish.

2. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlari - malaka oshirish kurslari tinglovchilarining kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirish mezonlari, ko'rsatkichlari va darajasini aniqlash.

3. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirish modelini ishlab chiqish va uni andragogik o'qitish texnologiyasi shaklida amalga oshirish.

4. Pedagoglarni takomillashtirish instituti tinglovchilarining kasbiy malakasini rivojlantirishga yordam beradigan pedagogik sharoitlarni eksperimental ravishda aniqlash, asoslash va aniqlashtirish.

Rahbar kasbiy kognitiv kompetentligini tashkil etuvchi muhim tarkibiy qismlardan biri psixologik kompetentlikdir. Rahbar pedagogning nutq madaniyati ta'lim jarayonini boshqarishda, keng ko'lamli ta'lim-tarbiya faoliyatini amalga oshirishda xal qiluvchi, g'oyat muhim o'rin tutadi. Pedagog nutqining madaniyligi - uning bilim darajasi, aql-idrokining mantiqiy fikrlashdagi yetukligi bilan bir qatorda ona tilining boyligidan foydalana olishiga ham bog'liq.

Xalq ta'limi tizimidagi birinchi bo'g'in bo'lgan bolalar bog'chasi oila bilan yaqin aloqada bolalarga har tomonlama barkamol rivojlanish va maktabda muvaffaqiyatli o'qishga tayyorgarlik ko'rishni ta'minlaydi. Bolalarni tarbiyalashda ko'plab pedagogik jamoalar erishgan muvaffaqiyat shartlari orasida pedagoglarning yuqori kasbiy mahorati va maqsadlariga erishishda ularning harakatlarining uyg'unligi, shuningdek, pedagogik jamoaning o'zida mavjud bo'lgan ta'lim imkoniyatlaridan foydalanish muhim rol o'ynaydi. Pedagogning kasbiy kompetentsiyasi uning ichki muhitiga, birinchi navbatda, bolalar bog'chasidagi psixologik iqlimga qarab turlicha namoyon bo'ladi va amalga oshiriladi.

Pedagogik jamoa juda murakkab ijtimoiy tizim bo'lib, unda turli xil individual xususiyatlarga, temperamentlarga, belgilarga ega odamlar hamkorlik qiladi. Jamoada psixologik iqlimni shakllantirishda eng muhim rol rahbarga beriladi. U har doim mehnat jamoasidagi psixologik muhitning holati uchun shaxsiy javobgarlikka ega. Rahbarning shaxsiyati etakchilik uslubiga bevosita ta'sir qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolaning shaxsini shakllantirish vazifasi maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining boshqaruv harakatlari pedagoglarning bolaga uning rivojlanishi va shakllanishida pedagogik yordam ko'rsatish, ish usullarini takomillashtirish, ta'lim tashkilotining o'z boshqaruv kontseptsiyasini amalga oshirish istagi bilan bog'liq bo'lgan taqdirda eng muvaffaqiyatli amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining boshqarishda rahbarning etakchi yo'nalishi uning o'z kontseptsiyasi, kasbiy tafakkuri, boshqaruv faoliyatining individual uslubiga ega bo'lishidir. Rahbarning ish uslubi, uning biznes va shaxsiy fazilatlari maktabgacha ta'lim tashkilotining ish tartibiga, uning faoliyati samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun maktabgacha ta'lim tashkilotida menejment shaxsiy printsipga asoslanishi kerak, chunki boshqaruv faoliyatining yakuniy natijalariga rahbarning o'zi emas, balki jamoaning barcha a'zolari erishadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tashkilotlariga yangi texnika va texnologiyalarni olib kirish va amliyotga tatbiq etishdan iborat.

ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Norboevna, R. N. (2021, April). IMPROVING THE MEMBERSHIP SYSTEM IN ECOLOGICAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN. In *Archive of Conferences* (Vol. 20, No. 1, pp. 97-98).
2. Ravshanova, N. N. (2020). THE PRINCIPLE OF CONTINUITY IN ENVIRONMENTAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN. *Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology*, 2(6), 369-374.
3. Nigmatov, A. N., & Ravshanova, N. N. (2020). Scientific Preschool Environmental Education and Training Research Methodology. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(08), 23-31.
4. Ravshanova, N. N. (2023). Designing Modern Models of Biological Education Theories and Content in Educators. *Telematique*, 22(01), 3034-3040.
5. Norboevna, R. N., Avezberdiyeva, N., Ne'matullayeva, O., Abdullayeva, N., & Abduraxmonova, S. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI EKOLOGIK BILIMLARNI O'ZLASHTIRISHDA FANLAR UZVIYLIGI. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development*, 10(12).

6. Ravshanova, N. N., & Norqulova, L. S. Q. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI EKOLOGIK TARBIYALASHDA IJTIMOIIY ZARURIYAT SIFATIDA. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(11), 685-692.